

Dr hab. n o zdrowiu Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katowice, 12.04.2022

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu

Śląski Uniwersytet Medyczny

Recenzja

**rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu mgr Jerzego Twardaka
pt.:” Racjonowanie opieki pielęgniarstwiej w oddziałach psychiatrycznych” napisanej pod
kierunkiem Prof. dr hab. Joanny Rosińczuk**

Racjonowanie opieki pielęgniarstwiej odnosi się do niezbędnych zadań pielęgniarstwiej, które pielęgniarstwiej wstrzymały lub nie wykonały z powodu ograniczonego czasu, poziomu zatrudnienia lub zakresu umiejętności. Zjawisko racjonowania opieki pielęgniarstwiej zostało opisane po raz pierwszy w 2006 roku przez amerykańską pielęgniarstwiej Beatrice Kalisch i jest określane jako *„każdy aspekt wymaganej opieki nad pacjentem, który został pominięty (częściowo lub w całości) lub opóźniony”*. Wśród przyczyn racjonowania opieki pielęgniarstwiej wymienia się czynniki leżące po stronie systemu zarządzania oraz wynikające z cech osobowościowych pielęgniarstwiej. Przyczyn racjonowania opieki pielęgniarstwiej jest wiele. Obecnie uważa się, że zjawisko to występuje na całym świecie, zagrażając bezpieczeństwu pacjenta. Dostępne badania naukowe dowodzą, że istnieje ścisła korelacja pomiędzy racjonowaniem opieki pielęgniarstwiej, a spadkiem efektywności leczenia pod postacią ponownych hospitalizacji, zwiększonej ilości zakażeń szpitalnych, występowania upadków, spadku jakości opieki i zadowolenia pacjentów, czy zwiększonej śmiertelności

Wybór tematu jest istotny dla zdrowia publicznego z kilku powodów. Po pierwsze, racjonowanie opieki pielęgniarstwiej występuje, zarówno w bardziej, jak i mniej rozwiniętych regionach świata. Na poziom racjonowania opieki pielęgniarstwiej wpływa wiele zmiennych, do których zalicza się: środowisko pracy, zasoby organizacyjne, przyjętą filozofię opieki pielęgniarstwiej jak i określone postawy oraz osąd kliniczny pielęgniarstwiej, związany z ich doświadczeniem zawodowym, a także ze zdobytą i aktualną wiedzą. Wszystkie koncepcje

podkreślają, że w przypadku niedoborów kadrowych, zapewnienie opieki pielęgniarskiej na wysokim poziomie, zgodnej z oczekiwaniami pacjentów oraz samych pielęgniarek, a także przyjętymi procedurami i standardami staje się niemożliwe. Po drugie wypalenie zawodowe, które najczęściej definiuje się jako psychologiczny zespół wyczerpania emocjonalnego, depersonalizacji oraz obniżonego poczucia dokonań osobistych, który występuje u osób pracujących z innymi ludźmi wpływa na stopień racjonowania opieki pielęgniarskiej. Analiza racjonowania opieki pielęgniarskiej w tak specjalistycznej grupie pielęgniarek jest bardzo istotna.

W związku z tym, biorąc pod uwagę przedstawione dane, problematykę badawczą zaprezentowaną w pracy doktorskiej pt.: „Racjonowanie opieki pielęgniarskiej w oddziałach psychiatrycznych” Pana mgr Jerzego Twardaka jest bardzo aktualnym problemem a podjęta przez Doktoranta problematyka została ujęta w interesujący sposób.

Formalna ocena pracy

Przedstawiona do recenzji praca na stopień doktora nauk o zdrowiu ma układ typowy dla tego typu rozpraw. Struktura pracy jest przejrzysta i logiczna, została zachowana właściwa proporcja poszczególnych części. Pracę stanowi manuskrypt o łącznej objętości 151 stron wraz z piśmiennictwem, streszczeniem w języku polskim i angielskim, spisem tabel, rycin i załączników. Praca składa się z 2 części: teoretycznej i części badawczej – charakterystyki grupy badanej, wykorzystanych metod badawczych oraz szczegółowej analizy wyników badań własnych. Część teoretyczna pracy zawiera 24 strony i stanowi wprowadzenie w problematykę badań własnych. Doktorant przedstawił szczegółowo problematykę racjonowania opieki pielęgniarskiej oraz problematykę zespołu wypalenia zawodowego. Druga część pracy stanowi prezentację badań własnych. Ta część rozprawy zawiera szczegółowo cel pracy oraz metodologię badań własnych: konceptualizację badań własnych, materiał empiryczny obejmujący wyniki badań, dyskusję i wnioski. Rozprawę doktorską uzupełniają 127 tabel uszczegóławiających zaprezentowane w pracy wyniki badań własnych. Zawarty w rozprawie spis piśmiennictwa jest imponujący zawiera bowiem 272 pozycje literatury krajowej i światowej. Wszystkie pozycje dobrane są prawidłowo do tematyki pracy i zacytowane są w sposób prawidłowy w treści pracy. Praca edytorsko jest bardzo staranna, czytelna, ilustrowana wieloma tabelami. Poszczególne części są koherentne i zgodne z ich tytułami. Treść pracy zgodna jest z tytułem dysertacji.

Merytoryczna ocena pracy

We wstępie Doktorant szczegółowo przedstawia teoretyczne aspekty pracy oraz założenia metodologiczne prezentowanych badań. Celem głównym badania było określenie przyczyn oraz stopnia występowania zjawiska częściowego wykonania lub braku wykonania wszystkich niezbędnych czynności pielęgniarских w trakcie dyżuru przez pielęgniarki pracujące na oddziałach psychiatrycznych. Do celu głównego dodano 4 cele szczegółowe. Dodatkowo Doktorant skonstruował 5 hipotez badawczych:

- Zjawisko racjonowania opieki jest szeroko rozpowszechnione wśród pielęgniarek psychiatrycznych.
- Badane pielęgniarki charakteryzowały się wysokim poziomem wypalenia zawodowego, wysokim stopniem natężenia stresu oraz niskim poziomem satysfakcji z życia i pracy.
- Wraz z wiekiem wśród badanych pielęgniarek częściej występuje zjawisko wypalenia zawodowego oraz niski poziom satysfakcji z pracy.
- Pielęgniarki, które doświadczają wysokiego poziomu natężenia stresu częściej doświadczają wypalenia zawodowego we wszystkich obszarach.
- Na występowanie zjawiska racjonowania opieki wpływ ma wypalenie zawodowe, natężenie stresu oraz poziom satysfakcji z życia i pracy.

Badaniem ostatecznie objęto grupę 255 pielęgniarek i pielęgniarzy zatrudnionych w oddziałach psychiatrycznych w okresie od listopada 2018 r. do kwietnia 2019 r. spełniających kryteria włączenia i wyłączenia z badania. Na przeprowadzenie badania Doktorant uzyskał zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Dobór standaryzowanych kwestionariuszy jest odpowiedni do celów badania, a wykorzystane narzędzia spełniają kryteria psychometryczne. Są to narzędzia stosowane w badaniach prezentowanych w literaturze i zalecane przez towarzystwa naukowe: Kwestionariusz do oceny racjonowania opieki pielęgniarskiej BERNCA, Inwentarz Wypalenia Zawodowego, Skala Odczuwanego Stresu, Inwentarz do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem Mini-COPE, Skala Satysfakcji z Życia, Skala Satysfakcji z Pracy. W pracy zastosowano adekwatne metody statystyczne do uzyskanych danych.

Wyniki stanowią bardzo wartościową i obszerną część pracy. Doktorant przedstawił wyczerpująco charakterystykę społeczno-demograficzną badanej grupy. Dodatkowo

pogrupował wyniki badań w licznych podrozdziałach, starając się odnieść do celu badania. Zastosowanie podrozdziałów ułatwia szczegółową analizę dużej ilości danych.

Uzyskane wyniki wskazują, że częstość racjonowania opieki zawiera się w przedziale pomiędzy "nigdy" a "rzadko". Do najczęściej racjonowanych czynności należały: zapoznanie się z sytuacją poszczególnych pacjentów i planami opieki przy rozpoczęciu zmiany, rozmowa z pacjentem lub rodziną, ocena potrzeb nowoprzybyłych pacjentów, kontrolowanie stanu pacjenta tak dokładnie jak było to potrzebne, należyte dokumentowanie i ocena czynności pielęgniarstwa. Wykazano istnienie korelacji pomiędzy poziomem racjonowania opieki pielęgniarstwa a poziomem wypalenia zawodowego, poziomem natężenia stresu oraz poziomem satysfakcji z życia i satysfakcji z pracy. Niezależnymi predyktorami poziomu racjonowania opieki są: stan cywilny, poziom natężenia stresu oraz poziom satysfakcji z życia.

W dyskusji Doktorant omówił wyniki badań w odniesieniu do danych z piśmiennictwa. Dyskusja napisana jest w sposób interesujący, ma zachowane właściwe tempo i porusza najważniejsze problemy wynikające z badań. Przedstawiona dyskusja świadczy o dużej znajomości zagadnienia.

Doktorant po przeprowadzeniu szczegółowej analizy materiału wyciągnął 5 wniosków końcowych. Wnioski odnoszą się do wcześniej założonego celu pracy.

Z obowiązku recenzenta jedna uwaga nie obniżająca wartości pracy:

Czy została oszacowana minimalna wielkość próby?

Podsumowanie

W podsumowaniu opinii, wysoko oceniam przygotowanie teoretyczne Doktoranta, umiejętność postawienia problemu badawczego oraz jego realizacji. Zaproponowany projekt badawczy jest interesujący, a sama praca doktorska napisana jest w sposób merytoryczny.

Podsumowując stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny praca doktorska **mgr Jerzego Twardaka** jest wartościowa i posiada duży potencjał badawczy, stanowiący podstawę do kontynuowania dalszych badań w tym kierunku. Stanowi spójną całość tematyczną i zawiera cechy nowatorskie, które mogą mieć przyszłości zastosowanie w zarządzaniu personelem i poprawy warunków pracy.

Rozprawa doktorska **mgr Jerzego Twardaka pt. "Racjonowanie opieki pielęgniarskiej w oddziałach psychiatrycznych"** spełnia warunki określone w art.187 ust. 1-2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. nr 2018 poz. 1668 z późn.zm.). Na tej podstawie przedstawiam Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska, Prof. SUM
Kierownik Katedry Pielęgniarstwa